

طراحی الگوی تربیت اقتصادی و برنامه ریزی با رویکرد کارآفرینی در مقطع ابتدایی آموزش پرورش در منطقه خراسان شمالی

محبوبه سلیمان پور عمران^۱

استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران

سمیه بشیریان

دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران

رویا افراسیابی

استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۰۳

چکیده

پژوهش حاضر با استفاده از طرح پژوهش آمیخته از نوع اکتشافی انجام شد. در بخش کیفی، از روش تحلیل محتوا با رویکرد جهت دار و در بخش کمی از روش توصیفی از نوع پیمایشی استفاده شد. سپس بر اساس مؤلفه‌های به دست آمده، پرسشنامه ۱۱۲ گویه‌ای ساخته شد. نمونه آماری در بخش کمی شامل ۳۲۰ نفر از متخصصان حوزه های کارآفرینی و اقتصاد و مدیران و معاونین، کارشناسان آموزش و پرورش و اعضاء هیات علمی با مدرک تک‌تعلیم و تربیت در منطقه خراسان شمالی بودند. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحلیل عاملی تأییدی و رویکرد مدل‌سازی معادله ساختاری با تکنیک دیمتل استفاده شد. یافته‌های حاصل از تحلیل محتوا منجر به طراحی مدل آموزشی مبتنی بر تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی با چهار بعد «جنبه‌های فردی و شخصی، فرهنگ و اخلاق اقتصادی، مفاهیم و علل اقتصادی و مهارت‌های اجتماعی» و ۱۱ مؤلفه گردید. یافته‌ها نشان داد که ابزار سنجش از اعتبار عاملی برخوردار است. همچنین مقادیر مربوط به برآورد ضریب آلفای کرونباخ، به منظور سنجش همبستگی درونی مضامین پایه بالاتر از ۰/۷ شد، در نتیجه ابزار سنجش مربوط به این مفاهیم از دقت اندازه‌گیری کافی برخوردار بود. لذا بر اساس نتایج می‌توان بیان نمود که گنجاندن مؤلفه‌های آموزشی مبتنی بر تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی می‌تواند در تربیت اقتصادی دانش آموزان دوره ابتدایی در منطقه خراسان شمالی مفید فایده واقع گردد.

کلیدواژه‌گان: تربیت اقتصادی، رویکرد کارآفرینی، ابتدایی، آموزش و پرورش، منطقه خراسان شمالی

مقدمه

توجه به آموزش های اقتصادی در مدرسه دارای اهمیت شایانی است، زیرا به دانش آموزان کمک می کند تا فکر کنند ، عمل کنند و همه ی کارهای مربوط به زندگی روزمره اقتصادی خود را انجام دهند(آخان^۱ ، ۲۰۱۵). از نظر محققان اتخاذ تصمیم های اقتصادی مهم زمانی فراهم می شود که افراد جامعه، مفاهیم اقتصادی و کاربرد آن ها را درک کنند (سانترومر^۲، ۲۰۰۳). در این خصوص آموزش و پرورش نهادی است که بر رویکرد حرفه ای جامعه اثر مستقیم داشته و موجب می گردد که در سنین کودکی و نوجوانی آموزه ها در وجود افراد نهادینه و تربیت صحیح انجام شود (نصیری و جعفری، ۱۳۸۹). تربیت اقتصادی آدر مدرسه به افراد این قدرت را می دهد تا در برنامه ریزی مصرف پولی خود مهارت کسب کنند و بتوانند از مزایای صرفه جویی در هزینه استفاده و ایده های مالی را درک و توصیف کنند (پریستیان^۴ و همکاران ، ۲۰۲۱). شورای ملی تربیت اقتصادی^۵ (۲۰۰۷: ۱) تربیت اقتصادی را «کمک به دانش آموزان در کسب مهارت های واقعی زندگی به منظور تفکر و انتخاب آگاهانه به عنوان افرادی در نقش مصرف کنندگان ، پس انداز کنندگان، سرمایه گذاران ، شهروندان ، نیروی کار و مشارکت کنندگان فعال در اقتصاد جهانی» تعریف می کند. آکارو^۶(۲۰۱۸) معتقد است؛ تربیت اقتصادی در معنای دقیق می تواند به عنوان یک فرآیند، علم و محصول دیده شود. به زبان ساده ، افراد می توانند با گسترش مهارت مالی در مورد آنچه که اکنون و در آینده با آن مواجه می شوند تصمیم بگیرند (هنینگ و لوسی^۷ ، 2017). تمام ابعاد زندگی شهروندان جامعه ی کنونی، همه متاثر از گسترش مهارت مالی می باشد (یایار و کاراکا^۸ ، ۲۰۱۷). دانش آموزان از طریق یادگیری در مدرسه، فرصت هایی برای درک عمیق و استفاده از دانش مفاهیم اقتصادی می یابند (سالمی^۹، ۲۰۰۵).

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی است که با رویکرد آمیخته^{۱۰} (کیفی و کمی) با طرح اکتشافی انجام شد. در رویکرد کیفی از روش تحلیل محتوا استفاده شد. در این مرحله به دنبال دستیابی به ابعاد الگوی تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی از طریق مصاحبه های نیمه ساختار یافته و اکتشافی داده های کیفی لازم جمع آوری شد. جامعه آماری شامل اعضای هیات علمی با مدرک تعلیم و تربیت و خبرگان آشنا به تعلیم و تربیت (در حوزه علوم تربیتی) و متخصصین حوزه های کارآفرینی و اقتصاد که در زمینه موضوع پژوهش خبره در منطقه خراسان شمالی هستند که ۲۰ نفر از آنان مورد شناسایی قرار گرفته و از نظرات آنان استفاده شد. در ادامه با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند و با در نظر گرفتن قانون اشباع ۱۵ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. پژوهشگر بعد از مصاحبه چهاردهم با اشباع داده ها مواجه شد، ولی جهت اطمینان از کفایت داده ها، فرایند مصاحبه تا نفر ۱۵م ادامه یافت، لذا نمونه آماری در این بخش ۱۵ نفر می باشد. در رویکرد کمی از روش توصیفی از نوع پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری شامل مدیران، کارشناسان آموزش و پرورش، کارآفرینان و اقتصاددانان استان خراسان شمالی به تعداد ۲۷۹۶ نفر بوده است. بر اساس فرمول کوکران در سطح اطمینان ۹۵٪ و خطای اندازه گیری ۵٪=α، تعداد ۳۲۰ نفر با روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای براساس واحد مدارس محاسبه گردید. در بخش کمی بر اساس معیارهای استخراج شده از مرحله کیفی به طراحی پرسش نامه محقق ساخته جهت جمع آوری داده های مورد نیاز استفاده شد. برای تعیین نسبت روایی محتوای پرسشنامه، پرسشنامه طراحی شده در اختیار ۱۰ نفر از متخصصین در این حوزه قرار گرفت پس از محاسبه

1. Akhan

2. Santmero

3. Economic education

4. Pristiani

5. National Council of Economic Education

6. Akarowho

7. Henning & Lucey

8. Yayar & Karaca

9. Salemi

10. Mixed Method

نسبت روایی محتوا، عدد ۰/۷۴ به دست آمد، بنابراین مشخص شد تمام سوالات پرسشنامه اعتبار لازم را دارا بودند پس از آن شاخص های روایی محتوا محاسبه شد مشخص شد تمام گویه های پرسشنامه مقدار قابل قبول ۰/۷۹ را کسب کردند. در ابتدای پژوهش به منظور پایایی نمونه جامعه آماری، ۵۰ پرسشنامه از جامعه مورد مطالعه دریافت شد و با نرم افزار Spss26 مورد ارزیابی قرار گرفت که در نتیجه ضریب آلفای کل ابزار ساخته شده ۰/۷۸ بدست آمد. در بخش کمی جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد و برای بررسی سوال های پژوهش از آزمون های تحلیل عاملی اکتشافی، تحلیل عاملی تاییدی، تکنیک دیمتل و معادلات ساختاری استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزارهای SPSS26 و AMOS24 انجام گرفت.

مبانی نظری

از مهم ترین مولفه های تربیت اقتصادی جهانی حفظ و توسعه فردی و جامعه (بکر^۱، ۱۹۹۰)؛ موضوع معیشت فردی (باچ و ساندرس^۲، ۲۰۰۹؛ بکر و همکاران، ۱۹۹۰)؛ دانش قوانین کسب و کار، پرهیز از بطالت و بیکاری؛ داشتن روحیه کارآفرینی (سانتومرو، ۲۰۰۳)؛ پرهیز از اسراف و تبذیر و توجه به تحول در مشاغل و حرفه ها می باشد (سیگفرید و مزاروس^۳، ۱۹۹۸). در این راستا شورای تربیت اقتصادی (۲۰۱۰) استانداردها و مولفه های تربیت اقتصادی را کمیایی، تصمیم سازی، تخصیص، مشوق ها، تجارت، تخصص، بازار و قیمت ها، نقش قیمت ها، رقابت و ساختار بازار، پول و تورم، درآمد، کارآفرینی، رشد اقتصادی، نقش دولت و شکست بازار، ناکامی دولت، نوسانات اقتصادی، بیکاری و تورم، سیاست مالی و پولی می داند.

از طرفی تربیت اقتصادی که در راستای کارآفرینی^۴ باشد، ارزش بسیار بالایی خواهد داشت. کارآفرینی پیگیری فرصت هایی است که فراتر از منابع در دسترس می باشد (هahn^۵ و همکاران، ۲۰۱۹). کارآفرینی باید از همان سنین کودکی در بستر مدرسه و آموزش قرار بگیرد چرا که در سنین ابتدایی زندگی، ارتباط بین سلول های مغز بسیار است و ضریب حساسیت یادگیری در انسان به طور چشمگیری بالا می رود (باچر^۶، ۲۰۱۷). آموزش های رسمی در مقطع ابتدایی درباره نگرش کارآفرینانه، اثر مستقیمی بر کارآفرین شدن افراد در آینده دارد (اکسلسون^۷ و همکاران، ۲۰۱۵). مطالعات نشان می دهد، ۲۵ درصد از کودکان در دوران پیش از دبستان و ۳ درصد از دانش آموزان راهنمایی، ویژگی های کارآفرینانه مانند ریسک پذیری را نشان می دهند و آموزش های غلط سبب کمرنگ شدن این ویژگی ها می شود (میترا و مالتی^۸، ۲۰۰۴). با توجه به اهمیت کارآفرینی در توسعه ی اقتصادی، بسیاری از کشورها برنامه ی درسی خود را به سوی کارآفرینی پیش می برند و از این طریق بر نرخ فعالیت های کارآفرینانه اثر می گذارند (بست^۹، ۲۰۲۰). در این خصوص، الگوی تربیت اقتصادی به عنوان یک چارچوب مفهومی ارائه شده است که می تواند به عنوان راهنمایی در آگاه ساختن معلمان در خصوص این که چه چیزی باید با پایداری در آموزش تلفیق شود، مورد استفاده قرار می گیرد (رحمان^{۱۰}، ۲۰۲۰). طراحی مدل تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی یک فرآیند دوره ای در هم پیچیده است که در جهت رشد متعادل و مناسب مهارت ها

1. Becker

2. Bach & Saunders

3. Siegfried & Meszaros

1 Entrepreneurship

5. Hahn

15. Butcher

7. Axelsson

8. Mitra & Matlay

9. Beste

10. Rehman

صورت می‌گیرد و اهداف آن آشنایی با مفاهیم پایه اقتصادی و شناخت توانمندی‌ها و استعداد و برنامه ریزی و هدف‌گرایی در دوره ابتدایی و پرورش مهارت‌ها است.

مطابق نتایج پژوهش پریسبانی و همکاران (۲۰۲۱) بیان داشتند؛ سواد اقتصادی در بین کودکان دبستانی در جنبه‌های دانش، نگرش و مهارت بیشتر مشهود است لذا باید نگرانی عمیق‌تری نسبت به این شرایط داشت، زیرا کسب سواد اقتصادی، در دوران کودکی فرزندان ما، باعث موفقیت آن‌ها در آینده می‌شود. لوساردی^۱ (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان تربیت اقتصادی و آموزش بیان داشت؛ کمبود آموزش‌های اقتصادی حتی در کشورهای توسعه‌یافته مسئله‌ای بسیار مهم است و می‌بایست برنامه‌ها و شاخص‌های ویژه‌ای جهت پیشبرد آموزش‌های اقتصادی در نظر گرفته شود. آماگیر^۲ و همکاران (۲۰۱۷) در بررسی برنامه‌های آموزش اقتصادی برای کودکان و نوجوانان دریافتند؛ برنامه‌های آموزش سواد اقتصادی مبتنی بر مدرسه می‌تواند دانش و نگرش‌های مالی کودکان و نوجوانان را بهبود بخشد. لطفی و علیان (۱۴۰۰) در پژوهشی بیان کردند؛ سطح فرهنگی-اقتصادی خانواده در آموزش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان تاثیر مثبت دارد. جوانشیر و بیانی (۱۴۰۰) در پژوهشی به منظور بررسی وضعیت تربیت اقتصادی و اشتغال‌زایی بیان داشتند؛ توکل بر خداوند در انتخاب شغل، مشروعیت شغل، کار را عبادت دانستن سازگاری شغل با توانایی و علاقه فرزند، امنیت کاری، هماهنگی والدین در شغل، آشناسازی فرزند نسبت به شغل مورد علاقه از اصول اشتغال‌زایی می‌باشد. موسوی نسب (۱۳۹۹) در پژوهشی به منظور تربیت اهداف، اصول و راهبردهای تاثیرگذار بر تربیت اقتصادی، بیان کرد؛ آشنایی با راه‌کارهای موثر در حوزه هزینه و مهارت‌آموزی در کیفیت خرید و موانع سامان بخشی معیشت به عنوان اصول و بایدهای رسیدن به هدف مدیریت اقتصادی کارآمد در خانواده و جامعه موثر است. شفیعی بهنمیری و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی بیان داشتند؛ استفاده از برنامه فلسفه برای کودکان در رشد مهارت شناختی دانش‌آموزان بر مولفه‌های تربیت اقتصادی تاثیر مثبت دارد.

در مجموع پیشینه‌ها و پژوهش‌های مرتبط نشان می‌دهد افراد به طور گسترده‌ای تحت سلطه تبادلات اقتصادی قرار دارند. در این برهه از زمان که رکود اقتصادی سراسر جهان را در بر گرفته بیش از هر زمان دیگر نیاز است، مفاهیم و مولفه‌های اساسی تربیت اقتصادی در علم اقتصاد به کودکان آموزش داده شود. آن‌ها باید در مورد مدیریت پولی که به دست می‌آورند یا در اختیارشان قرار می‌گیرد اطلاعات لازم را داشته باشند، آن‌ها باید بدانند که چگونه آن را به شکل صحیح پس‌انداز و در زمان مناسب از آن استفاده و ایجاد اشتغال کنند. لازم است به کودکان آموزش دهیم که اقتصاد و مسائل مربوط به آن چه نقش اساسی و کلیدی در زندگی آن‌ها دارد. هم‌چنین لازم است تا نگرش و عادات مطلوب مالی و اقتصادی در ذهن آن‌ها شکل بگیرد تا در تصمیم‌گیری اقتصادی مربوط به دوران بزرگسالی موثر واقع شوند. با این حال، مطالعاتی که تاثیر آموزش اقتصادی را بر رفتار واقعی مالی و حرفه‌ای کودکان و نوجوانان ارزیابی می‌کنند و آن را در رابطه با کارآفرینی می‌سنجند، اندک هستند.

غفلت از این مهم در تعلیم و تربیت رسمی و غیررسمی ایران به عنوان زمینه‌ای مشهود و قابل‌تامل به چشم می‌خورد و آموزش‌های اندکی که انجام می‌شود بیشتر به صورت گذرا و نظری می‌باشد. این در حالی است که تربیت اقتصادی در اسناد بالادستی آموزش و پرورش از جمله سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰) در یکی از ساحت‌های شش‌گانه خود به مسئله‌ی تربیت اقتصادی و حرفه‌ای با هدف تدابیر امر معاش؛ درک مسائل اقتصادی در زمینه‌ی تولید ملی؛ توزیع و مصرف کالا و خدمات؛ مراعات قوانین و احکام معاملات و التزام به ارزش‌های اخلاقی، کسب شایستگی حرفه‌ای و انتخاب آگاهانه شغل متناسب با توانایی‌ها و علاقه‌های فردی؛ تلاش برای تحقق رشد و استقلال اقتصادی، حفظ و توسعه

1. Lusardi

2. Amagir

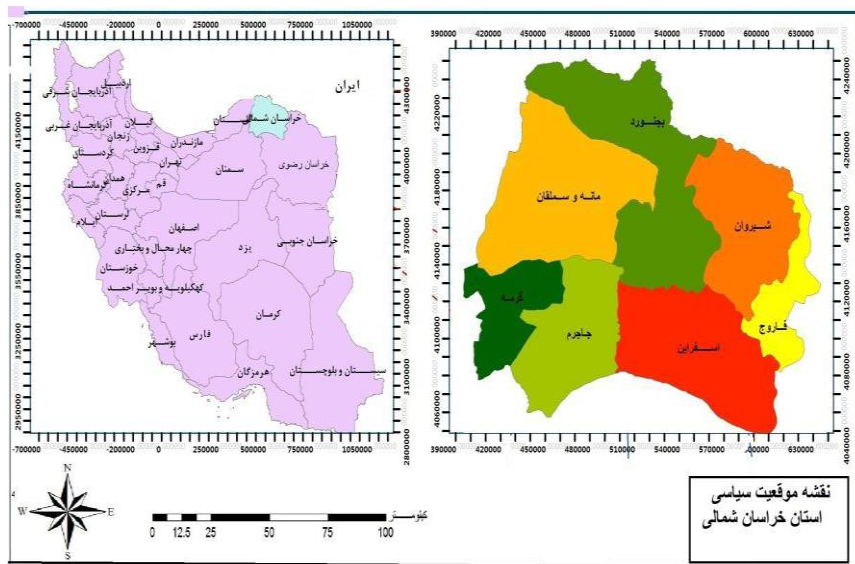
ی ثروت ملی، افزایش بهره‌وری، تامین رفاه و عدالت اقتصادی و... پرداخته است (مبانی نظری تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰). که هدف آن توسعه اقتصادی می باشد.

توجه کشورها به مسائل اقتصادی و هم چنین نگاه اصولی به معیشت نشان از اهمیت این موضوع در روند پیشرفت کشورها و رسیدن به جامعه ای متعالی دارد (جوانشیر و بیانی، ۱۴۰۰). این در حالی است که دانش آموزان در ایران از مسائل اقتصاد شخصی چون (اشتغال و بیکاری، راه های مهارت آموزی و کارآفرینی، کسب درآمد مشروع، مصرف بهینه و...) شناخت کافی و عمیق ندارند لذا نیازمند آموزش هستند، به نحوی که فهم مولفه های اقتصاد شخصی در آن ها نهادینه شود (شفیعی بهمینیری و همکاران، ۱۳۹۸).

این وضعیت موجب نگرانی والدین، معلمان و صاحب نظران شده و آن ها را به تامل و چاره جویی واداشته است که با تدارک فرصت های مناسب، دانش آموزان را در معرض تجاربی قرار دهند که بتوانند مهارت ها، گرایش ها و رفتارهای اقتصادی خود را شکل بدهند (سیدی و احمدی، ۱۳۹۸). لذا با توجه به اهمیت موضوع سوال اساسی این است که آیا می توان با طراحی الگوی تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی، الگویی مطلوب در مقطع ابتدایی ارائه داد؟ ابعاد و مولفه های الگوی تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی در مقطع ابتدایی کدامند؟ و اگر قرار باشد مولفه ها و ابعادی را در مقطع ابتدایی آموزش و پرورش جهت ارتقای کیفیت این اثر گذاری طراحی کنیم، کدام مولفه ها مناسب تر و کارآمدتر خواهند بود؟ این پژوهش جهت بررسی به این سوالات کلیدی انجام شده است. جهت پاسخ به سوالات از روش آمیخته اکتشافی استفاده شده است.

معرفی جغرافیای منطقه

استان خراسان شمالی به مرکزیت شهر بجنورد یکی از استان های کشور ایران است. این استان با مصوبه دولت در سال ۱۳۸۳ و پس از تقسیم استان خراسان به سه استان، ایجاد شد. مساحت این استان ۲۸۴۳۴ کیلومتر مربع است که از این نظر پانزدهمین استان ایران و جمعیت آن ۸۱۱۵۷۲ نفر می باشد استان خراسان شمالی با مساحتی حدود ۲۸۱۷۹ کیلومتر مربع از ۸ شهرستان بجنورد (مرکز استان)، شیروان، اسفراین، مانه و سملقان، راز و جرگلان، جاجرم، فاروج و گرمه تشکیل شده است. این استان از نظر موقعیت جغرافیایی؛ از شمال با کشور ترکمنستان، از شرق و جنوب با استان خراسان رضوی، از جنوب غربی با استان سمنان و از غرب با استان گلستان هم مرز است (جلال آبادی و همکاران). آثار کشف شده در این استان نشان از قدمت تاریخی کهن آن دارد. محوطه باستانی معروف به پهلوان و تپه حیدران جاجرم، قدمتی بیش از ۱۲ هزار سال دارند. قدیمی ترین اثر باستانی پابرجای قبل از اسلام (بنای سنگی اسپاخو) در غرب شهرستان مانه و سملقان در فاصله ۵ کیلومتری شمال شاهراه آسیایی در روستای اسپاخو نیز دلیل دیگری بر صحت این ادعا است این استان از نظر موقعیت جغرافیایی از شمال با کشور ترکمنستان (با ۲۸۱ کیلومتر مرز مشترک)، از شرق و جنوب با استان خراسان رضوی، از جنوب غربی با استان سمنان و از غرب با استان گلستان هم مرز است.

نقشه ۱. جغرافیای منطقه

منبع صدری فرد وهمکاران، ۱۳۹۶

شرایط اقلیمی

خراسان شمالی از نظر ناهمواری‌ها به دو قسمت: الف) نواحی کوهستانی ب) پست و هموار تقسیم می‌شود. مرتفع‌ترین نقطه آن قله شاه جهان در رشته کوه‌های آلاداغ ۳۰۵۱ متر و پست‌ترین نقطه آن در روستای تازه یاب در قسمت خروجی رودخانه اترک با ارتفاع ۴۰۰۰ متر از سطح دریا قرار دارد. ارتفاع متوسط استان ۱۳۲۶ متر از سطح دریا می‌باشد. کوه‌های استان از نظر زمین‌شناسی حاصل آخرین حرکات کوهزایی دوران سوم و از کوه‌های جوان می‌باشند. این کوه‌ها به دو بخش عمده: ۱- رشته کوه کپه داغ ۲- رشته کوه آلاداغ تقسیم می‌شوند

رشته کوه کپه داغ: این رشته کوه در شمال استان واقع شده و بوسیله گسل عشق آباد (گسل کپه داغ) از دشتهای پست ترکمنستان و بوسیله رودخانه اترک و دشتهای مانه و سملقان، بجنورد، شیروان و فاروج از رشته کوه جنوبی آلاداغ جدا می‌شود. این ارتفاعات شباهت زیادی از نظر ساختار زمین‌شناسی با زاگرس دارند و وجود گسل‌های متعدد ساختار رسوبی، نامتقارن بودن چین‌ها، فقدان فعالیت‌های آتشفشانی و وجود سنگ‌های دارای درز و شکاف آن شرایط مساعدی برای ذخایر آب زیرزمینی و منابع نفت و گاز ایجاد می‌نماید

رشته کوه آلاداغ: این ارتفاعات توسط دشتهای مانه و سملقان، بجنورد، شیروان، فاروج، از رشته کوه کپه داغ جدا شده است. آلاداغ در غربی‌ترین منطقه در حوالی جاجرم بوسیله یکسری کوه‌های کم ارتفاع به رشته کوهستانی شاه کوه البرز می‌پیوندد. جبهه شمالی آلاداغ با یکسری پرتگاه‌های گسلی به رود اترک و جبهه جنوبی آن از طریق گسل‌هایی با دشت جاجرم ارتباط پیدا کرده است.

یافته‌های پژوهش

سوال ۱. ابعاد و مولفه‌های الگوی تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی در مقطع ابتدایی آموزش و پرورش خراسان شمالی کدامند؟

جهت پاسخ به این سوال، پس از بررسی مصاحبه‌ها و متون مضامین پایه استخراج شدند و از دسته‌بندی این مضامین، مضامین سازمان‌دهنده تنظیم گردید و نهایتاً مضمون فراگیر تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی شامل چهار مضمون سازمان‌دهنده (جنبه‌های فردی و شخصی و فرهنگ و اخلاق اقتصادی و مفاهیم و علل اقتصادی و مهارت‌های اجتماعی) تدوین شد. نتایج تحلیل ابعاد و مولفه‌های الگوی تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. بررسی توصیفی ابعاد و مؤلفه‌های الگوی تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی

متغیر	تعداد	کم‌ترین مقدار	بیش‌ترین مقدار	میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری آزمون t
جنبه‌های فردی و شخصی	۳۲۰	۱/۴۳	۴/۶۱	۳/۶۹۷	۰/۶۲۴	۰/۰۰۰
شناخت توانمندی‌ها و استعداد	۳۲۰	۱/۲۷	۵	۳/۶۰۰	۰/۶۵۵	۰/۰۰۰
برنامه ریزی و هدف‌گرایی	۳۲۰	۱	۵	۳/۷۰۸	۰/۹۱۴	۰/۰۰۰
خلاقیت و نوآوری در ادراک مسئله و حل آن	۳۲۰	۱/۱۴	۵	۳/۷۸۴	۰/۶۸۸	۰/۰۰۰
فرهنگ و اخلاق اقتصادی	۳۲۰	۲/۰۸	۵	۳/۶۷۳	۰/۶۰۰	۰/۰۰۰
اصل هدفمندی و انگیزه سالم	۳۲۰	۲/۲۲	۵	۳/۷۲۲	۰/۶۱۵	۰/۰۰۰
عدالت و التزام به قانون‌گرایی	۳۲۰	۱/۴۳	۵	۳/۴۷۱	۰/۸۱۰	۰/۰۰۰
اصل خیرخواهی و توجه به معنویات	۳۲۰	۱/۶۷	۵	۳/۸۲۵	۰/۷۱۴	۰/۰۰۰
مفاهیم و علل اقتصادی	۳۲۰	۱/۴۹	۵	۳/۷۴۱	۰/۵۵۸	۰/۰۰۰
فرصت‌های بازار و ساز و کارهای آن	۳۲۰	۱/۴۶	۵	۳/۸۶۶	۰/۷۷۸	۰/۰۰۰
سواد مالی و ابزارهای آن	۳۲۰	۱	۵	۳/۶۵۳	۰/۶۶۸	۰/۰۰۰
سواد اقتصادی و مفاهیم آن	۳۲۰	۱	۵	۳/۷۰۵	۰/۶۸۹	۰/۰۰۰
مهارت‌های اجتماعی	۳۲۰	۱	۵	۳/۴۹۹	۰/۷۰۳	۰/۰۰۰
مهارت‌های ارتباطی	۳۲۰	۱	۵	۳/۵۱۲	۰/۶۹۰	۰/۰۰۰
مدیریت و توانایی شبکه سازی	۳۲۰	۱	۵	۳/۴۸۵	۰/۷۷۵	۰/۰۰۰
الگوی تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی	۳۲۰	۱	۵	۳/۶۵	۰/۴۴۳	۰/۰۰۰

جنبه‌های فردی و شخصی: منظور از جنبه‌های فردی و شخصی در این پژوهش میانگین نمرات کسب شده از پاسخ به گویه‌های ۱ تا ۳۰ پرسشنامه تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی است.

فرهنگ و اخلاق اقتصادی: منظور از فرهنگ و اخلاق اقتصادی در این پژوهش میانگین نمرات کسب شده از پاسخ به گویه‌های ۳۱ تا ۵۵ پرسشنامه تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی است.

مفاهیم و علل اقتصادی: منظور از مفاهیم و علل اقتصادی در این پژوهش میانگین نمرات کسب شده از پاسخ به گویه‌های ۵۶ تا ۸۷ پرسشنامه تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی است.

مهارت‌های اجتماعی: منظور از مهارت‌های اجتماعی در این پژوهش میانگین نمرات کسب شده از پاسخ به گویه‌های ۸۸ تا ۱۱۲ پرسشنامه تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی است.

سوال ۲. الگوی مطلوب تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی در مقطع ابتدایی آموزش و پرورش خراسان شمالی براساس رویکرد دیمتل چگونه است؟

جهت بررسی روایی ابزار طراحی شده از آزمون آلفای کرونباخ، KMO، بارتلت، روش تحلیل عاملی اکتشافی و روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. نتایج حاصل نشان داد در سطح اطمینان ۹۵٪ و خطای اندازه‌گیری ۵٪، مقدار آماره KMO برای هر چهار بعد بیش‌تر از ۰/۷ محاسبه شد. همچنین نتیجه آزمون Bartlett نشان داد که سطح معناداری برای همه متغیرها $Sig < 0/05$ است، لذا داده‌ها همبسته بودند. و کفایت و همبستگی لازم جهت اجرای تحلیل عاملی اکتشافی را دارند. در ادامه بررسی تحلیل عاملی اکتشافی، تعیین میزان بار عاملی (چرخش داده شده)، همبستگی درون آیتم و درصد واریانس تبیین شده برای هر یک از ابعاد و مولفه‌های آن انجام شد. هم‌چنین ابعاد پنهان با استفاده از روش عامل‌یابی محور اصلی، چرخش واریماکس و نمودار سنگریزه استخراج شد. حداقل مقدار بارهای عاملی به دست آمده برای تمامی گویه‌های پرسشنامه بیشتر از ۰/۵ و در سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۰۱ معنی دار بود. از آنجاکه یکی از پیش شرط‌های به کارگیری رویکرد متغیرهای مکنون در الگوی معادل‌یابی معادله ساختاری، وجود همبستگی میان متغیرهای پژوهش است، به‌منظور رعایت این پیش شرط، تحلیل همبستگی پیرسون انجام شد.

جدول ۲. ماتریس همبستگی بین ابعاد و مولفه‌های مدل

ردیف	۱	۲	۳	۴
۱	۱			
۲	۰/۴۲۳**	۱		
۳	۰/۸۹۱**	۰/۷۴۵**	۱	
۴	۰/۴۵۲**	۰/۵۱۳**	۰/۵۰۶**	۱

** $P < 0/01$

در ادامه برای آزمون فرضیات از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار اموس برای جهت بررسی روایی همگرا، واگرا و پایایی سازه از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم استفاده شده است. در این تحقیق از تحلیل عاملی تأییدی جهت سنجش مدل اندازه‌گیری استفاده شده است.

جدول ۳. پایایی ترکیبی و ضریب تعیین مولفه‌ها

جنبه‌های فردی و شخصی	شناخت توانمندی و استعدادها
($CR = 0/76$)	($R^2 = 0/60$), ($CR = 0/96$)
($AVE = 0/52$)	($AVE = 0/64$)
جنبه‌های فردی و شخصی	برنامه ریزی و هدف‌گرایی
($CR = 0/76$)	($R^2 = 0/39$), ($CR = 0/92$)
($AVE = 0/52$)	($AVE = 0/66$)
جنبه‌های فردی و شخصی	خلاقیت و نوآوری در ادراک مسئله و حل آن
($CR = 0/76$)	($R^2 = 0/58$), ($CR = 0/91$)
($AVE = 0/52$)	($AVE = 0/64$)
فرهنگ و اخلاق اقتصادی	اصل هدفمندی و انگیزه سالم
($CR = 0/75$)	($R^2 = 0/69$), ($CR = 0/92$)
($AVE = 0/52$)	($AVE = 0/59$)
فرهنگ و اخلاق اقتصادی	عدالت و التزام به قانون‌گرایی
($CR = 0/75$)	($AVE = 0/52$)

($R^2 = 0.86$)، ($CR = 0.90$) ($AVE = 0.62$)	
اصل خیرخواهی و توجه به معنویات ($R^2 = 0.54$)، ($CR = 0.91$) ($AVE = 0.61$)	
فرصت‌های بازار و ساز و کارهای آن ($R^2 = 0.57$)، ($CR = 0.95$) ($AVE = 0.66$)	مفاهیم و علل اقتصادی ($CR = 0.79$) ($AVE = 0.57$)
سواد مالی و ابزارهای آن ($R^2 = 0.40$)، ($CR = 0.89$) ($AVE = 0.59$)	
سواد اقتصادی و مفاهیم آن ($R^2 = 0.77$)، ($CR = 0.91$) ($AVE = 0.54$)	
مهارت‌های ارتباطی ($R^2 = 0.59$)، ($CR = 0.95$) ($AVE = 0.58$)	مهارت‌های اجتماعی ($CR = 0.71$) ($AVE = 0.55$)
مدیریت و توانایی شبکه سازی ($R^2 = 0.39$)، ($CR = 0.83$) ($AVE = 0.56$)	

برای اجرای تکنیک دیمتل و فرمول‌های ریاضی آن از نرم افزار اکسل به شرح ذیل استفاده شد. برای تشکیل ماتریس روابط مستقیم (M)، ماتریسی ۵*۵ طراحی شد و در اختیار ۱۵ نفر از خبرگان قرار گرفت. ماتریس روابط مستقیم مطابق جدول ۴ بدست آمد.

جدول ۴. ماتریس روابط مستقیم (M) عامل‌های مدل الگوی تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی

	جنبه‌های فردی و شخصی	فرهنگ و اخلاق اقتصادی	مفاهیم و علل اقتصادی	مهارت‌های اجتماعی
جنبه‌های فردی و شخصی	۰	۱	۲	۲
فرهنگ و اخلاق اقتصادی	۱	۰	۱	۱
مفاهیم و علل اقتصادی	۵	۱	۰	۱
مهارت‌های اجتماعی	۵	۱	۱	۰

برای نرمال‌سازی ماتریس روابط مستقیم (N) که شدت نسبی حاکم بر روابط مستقیم را تعیین می‌کند، فرمول‌های (۱) و (۲) در اکسل تعریف شده و با استفاده از جدول (۴) و معادلات ریاضی فوق‌الذکر، نرمالایز ماتریس روابط مستقیم مطابق جدول (۵) بدست آمد.

$$N = \alpha \times M \quad (1)$$

$$\alpha = \frac{1}{\max \sum_{j=1}^n a_{ij}} \quad (2)$$

$$\alpha = \frac{1}{11} = 0.0909$$

جدول ۵. نرمالایز ماتریس روابط مستقیم (N)

مهارت‌های اجتماعی	مفاهیم و علل اقتصادی	فرهنگ و اخلاق اقتصادی	جنبه‌های فردی و شخصی
۰/۱۸۰	۰/۱۸۰	۰/۰۹۰	۰
۰/۰۹۰	۰/۰۹۰	۰	۰/۰۹۰
۰/۰۹۰	۰	۰/۰۹۰	۰/۴۵۰
۰	۰/۰۹۰	۰/۰۹۰	۰/۴۵۰

ماتریس ارتباط کل (T) با به کارگیری فرمول (۳) محاسبه می‌شود، فرمول (۳) در اکسل وارد شد و با استفاده از جدول (۵) ماتریس ارتباط کل به صورت جدول (۶) به دست آمد. در این فرمول ماتریس I ماتریس واحد است.

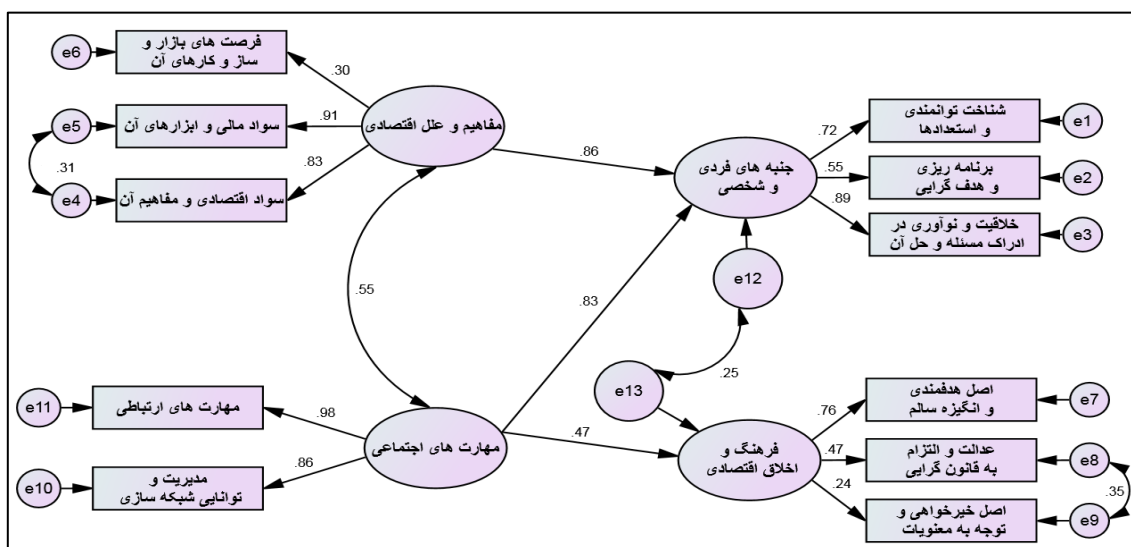
$$T = \lim_{k \rightarrow \infty} (N + N^2 + N^3 + \dots + N^k) = N(I - N)^{-1} \quad (3)$$

جدول ۶. ماتریس ارتباط کل (T)

عامل	a1	a2	a3	a4
a1	۰/۲۴۷	۰/۱۶۰	۰/۲۴۰	۰/۲۳۹
a2	۰/۲۲۸	۰/۰۴۷	۰/۱۴۸	۰/۱۴۸
a3	۰/۶۴۱	۰/۱۸۲	۰/۱۵۳	۰/۲۳۵
a4	۰/۶۴۱	۰/۲۸۲	۰/۲۳۵	۰/۱۵۳

در مرحله پایانی تکنیک دیمتل، نمودار علی که نشان دهنده عوامل تاثیرگذار یا تاثیر پذیر و درجه اهمیت عوامل است، تهیه و بدین ترتیب مدل مفهومی پژوهش طراحی شد.

براساس نتایج ماتریس تاثیرگذاری، رابطه عامل سوم (مفاهیم و علل اقتصادی) با عامل اول (جنبه‌های فردی و شخصی)، رابطه‌ای کاربردی است که در آن مفاهیم و علل اقتصادی متغیر علت و جنبه‌های فردی و شخصی متغیر معلول است. رابطه عامل چهارم (مهارت‌های اجتماعی) با عامل اول (جنبه‌های فردی و شخصی)، رابطه‌ای کاربردی است که در آن مهارت‌های اجتماعی متغیر علت و جنبه‌های فردی و شخصی متغیر معلول است. رابطه عامل دوم (فرهنگ و اخلاق اقتصادی) با عامل چهارم (مهارت‌های اجتماعی)، رابطه‌ای کاربردی است که در آن مهارت‌های اجتماعی متغیر علت و فرهنگ و اخلاق اقتصادی متغیر معلول است. بنابراین مدل مفهومی پژوهش مطابق شکل (۱) طراحی شد.

شکل ۱. مدل پژوهش (براساس ضرایب استاندارد)

جدول ۷. شاخص‌های تناسب مدل

شاخص‌های برازندگی مدل	χ^2	df	P- value	CMIN /Df	RMSEA	PNFI	CFI	PCFI	IFI	GFI
مدل ۱	۹۳/۳۳۲	۴۱	۰/۰۰۰	۲/۲۷۶	۰/۰۷۵	۰/۵۹۳	۰/۹۰۳	۰/۶۰۴	۰/۹۰۷	۰/۹۲۵
مدل اصلاح شده ۱	۶۹/۱۹۱	۳۷	۰/۰۰۰	۱/۸۷۰	۰/۰۴۶	۰/۶۵۰	۰/۹۱۳	۰/۶۵۵	۰/۹۱۸	۰/۹۴۱

*میزان قابل قبول شاخص‌ها، PCFI, PNFI (>.5)، IFI, CFI, GFI (>.9)، RMSEA (<.08)، CMIN/DF (۳ < خوب، <۵ قابل قبول).

نتایج برازش مدل بدست آمده از طریق دیمتال در جدول (۷) نشان داده شده است. نتایج نشان می‌دهد، مدل پیشنهادی با توجه به شاخص‌های ارائه شده از برازش خوبی برخوردار بود.

نتیجه‌گیری و دستاوردهای علمی و پژوهشی

پژوهش حاضر با هدف طراحی مطلوب تربیت اقتصادی دانش آموزان دوره ابتدایی با استفاده از طرح پژوهش آمیخته از نوع اکتشافی انجام شد. براساس یافته‌ها مدل پیشنهادی پژوهش در زمینه تربیت اقتصادی مطلوب با رویکرد کارآفرینی دوره ابتدایی مشتمل بر چهار عامل جنبه‌های فردی و شخصی (شناخت توانمندی‌ها و استعداد، برنامه ریزی و هدف‌گرایی، خلاقیت و نوآوری در ادراک مسئله و حل آن)، فرهنگ و اخلاق اقتصادی (اصل هدفمندی و انگیزه سالم، عدالت و التزام به قانون-گرایی، اصل خیرخواهی و توجه به معنویات)، مفاهیم و علل اقتصادی (فرصت‌های بازار و ساز و کارهای آن، سواد مالی و ابزارهای آن، سواد اقتصادی و مفاهیم آن)، مهارت‌های اجتماعی (مهارت‌های ارتباطی، مدیریت و توانایی شبکه سازی) بود. تمرکز بر آموزش و پرورش نشان می‌دهد؛ که هیچ نظام تربیتی را نمی‌توان یافت که برای تربیت انسان‌ها کوشش کند، ولی جهت‌گیری مشخصی در این کار نداشته باشد؛ بنابراین تعلیم و تربیت، عرصه‌ها و وجوه گوناگونی دارد که یکی از مهم‌ترین حوزه‌های آن «تربیت اقتصادی» است. تربیت اقتصادی، مفهوم گسترده‌ای شامل اطلاعات و رفتار افراد، برای برخوردار شدن از موقعیت امن مالی آتی است. این مفهوم در درجه اول شامل توانمند سازی و آموزش افراد و جوامع در برابر مسائل مالی می‌باشد تا از طریق آن افراد قادر باشند به ارزیابی موقعیت و اخذ تصمیم‌گیری آگاهانه اقدام کنند. تمام افراد سوای از تحصیلات عالی باید آن اطلاعات را داشته باشند و در این زمینه آموزش ببینند. هر چه سطح آموزش‌های اقتصادی افراد یک جامعه بیشتر باشد تعدد افراد کارآفرین افزایش می‌یابد (مهر محمدی و فرجی، ۱۳۹۷). با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان ادعا کرد که تربیت اقتصادی در مدرسه شرط لازم برای موفقیت کودک در آینده مخصوصاً موفقیت‌های کاری او است که عمده‌ترین بخش موفقیت افراد می‌باشد. ترسیم چارچوب الگوی تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی در زندگی پیچیده امروز اقتضا می‌کند که نسل آینده، برای مواجهه با مشکلاتش، براساس مولفه‌های اقتصادی صحیحی تربیت شود.

مولفه جنبه‌های فردی و شخصی در یافتن افرادی با توانایی‌های برتر در آموزش و پرورش هر کشوری از اهمیت خاصی برخوردار است. غالباً معلمان، والدین و خود افراد از استعدادهایشان به درستی آگاه نیستند. هر گاه معلمان و والدین، استعداد دانش آموزان و کودکان خود را شناسایی کنند، می‌توانند آن‌ها را در مسیر درست هدایت نمایند. یکی از وسایل شناخت توانمندی‌ها آموزش‌های مدرسه هستند. بدون شک تربیت اقتصادی دانش آموزان در تمام نظام‌های آموزشی دارای نقش کلیدی و اثرگذار است و انتظار جامعه از مدرسه و معلم این است که دانش آموزان را برای زندگی واقعی در جامعه فردا آماده کند. لذا دانش، مهارت و توانایی‌های کودکان آینده به دانایی، توانایی، صلاحیت، تلاش و احساس مسئولیت سازمان‌های آموزشی در قبال تربیت آن‌ها بستگی دارد. شناخت استعدادها و توانایی‌های دانش آموزان ماموریت اصلی فرآیند آموزش و پرورش است. بدون تردید هیچ فردی به اندازه‌ی دانش آموز نمی‌تواند تاثیر زیادی بر آینده جامعه بگذارد

. بنابراین، باید تربیت اقتصادی هر نسل در ابتدای دبستان با رشد استعدادها و توانایی‌های او در جهت تحقق هدف به درستی پی‌ریزی شود تا در سال‌های پایانی دبستان و دوره‌های بعدی به کارآمدی موثر و شکوفایی در این حیطه منتهی گردد.

فرهنگ و اخلاق اقتصادی با درک مفاهیم اقتصادی در چارچوب نظام عدالت و التزام و قانون‌گرایی از طریق کار و تلاش و روحیه انقلابی و جهادی، کارآفرینی، قناعت و انضباط مالی، مصرف‌بینه و دوری از اسراف و تبذیر و با رعایت وجدان، عدالت و انصاف در روابط با دیگران، در فعالیت‌های اقتصادی در مقیاس خانوادگی، ملی و جهانی همراه است. هم‌چنین کسب حداقل یک مهارت مفید برای تامین معاش حلال لازم است، به گونه‌ای که در صورت جدایی از نظام رسمی تعلیم و تربیت، در هر مرحله، توانایی تامین زندگی خود و اداره‌ی خانواده را داشته باشند. پیاده‌سازی این هدف می‌تواند که تغییر بنیادین در محتوای آموزشی نظام تربیت رسمی و نیز محتوای برنامه‌های رسانه‌ای در نظام تربیت غیررسمی ایجاد شود تا نسلی تربیت شود که در چارچوب تربیت اقتصادی به عنصر کار و تلاش بنگرد و با لحاظ عقاید، اخلاقیات و احکام اقتصادی دینی، مشارکتی‌سازنده در فعالیت‌های اقتصادی داشته باشد؛ ضمن اینکه در مجموع حرفه‌ای بیاموزد و به عنوان یک عنصر کارآفرین، در نظام اقتصادی کشور خلق ارزش کند (نورائی، ۱۴۰۰). مفاهیم و علل اقتصادی با توجه به شاخصه‌های زیر ساختی و فعالیت‌های آموزشی متناسب با سطح دانش، مهارت و نگرش دانش‌آموزان ابتدایی به منظور ایجاد توانمندی‌های لازم در آن‌ها، با هدف آموزش تربیت اقتصادی و حرفه‌ای مطرح می‌شود. بنابراین سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزشی باید با تهیه و تدارک برنامه‌ها و سیاست‌ها در سطوح کلان، خرد، ملی و منطقه‌ای، در حوزه‌های بودجه‌ای و تسهیلاتی زمینه‌های لازم را برای کار و کسب درآمد، پرهیز از بطلت، کارآفرینی، توجه به تحول‌مشاغل و حرفه‌ها را پدید آوردند. هم‌چنین برنامه‌ریزان آموزشی باید توجه بیشتری به این مقوله‌ها در هدف‌گذاری، سازماندهی، طراحی محتوای کتاب‌های درسی و تهیه راهنما جهت اجرای موثر، داشته باشند و معلمان و دانش‌آموزان نیز در صدد جبران بیشتر در زمینه آموزش مفاهیم و علل اقتصادی برآیند.

مهارت‌های اجتماعی در بررسی زمینه مهارت‌های اجتماعی می‌توان گفت از زمانی که انسان‌ها تصمیم گرفتند در کنار یکدیگر زندگی کنند، نیاز به برقراری ارتباط به وجود آمد و افراد جامعه سعی کردند با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. ارتباطات به عنوان مبحثی مهم و تعیین‌کننده برای زندگی بشری مطرح شد بنابراین انسان‌ها به یکدیگر نیاز دارند و برای ارضای نیازهای خود به ناچار نیازمند ارتباط هستند. از نظر آن‌ها پرداختن به کار و نتایج حاصله و طول زمان اجرای آن تا حدود زیادی به برقراری ارتباط با دیگران بستگی دارد؛ کسانی در اقتصاد موفق اند که بتوانند در شرایط کاری و با افراد مختلف، به درستی ارتباط برقرار کنند، به نحوی می‌توان گفت: بهترین ایده‌ها و خلاقانه‌ترین پیشنهادها برنامه‌ها نمی‌تواند بدون ارتباطات میسر شود. کسانی مسیر ترقی را به سرعت طی خواهند کرد که به «مهارت ارتباطی» مجهز باشند. چنین افرادی، قدرت بیان خوبی دارند؛ خود را به درستی مطرح می‌کنند چنین افرادی از درجه مهارت همکاری با دیگران، حمایت و تشویق دیگران، مهارت خود تبلیغی، مهارت‌های حل تضاد، مهارت فهم اجتماعی، ایفای نقش، برقراری روابط اقتصادی بالایی برخوردار هستند.

براساس الگوی ارائه شده و با توجه به مولفه‌ها، راهبردهای طراحی کارگاه‌ها و اردوهای اقتصادی، واگذاری بوفه مدارس به صورت ماهانه به دانش‌آموزان، ایجاد واحد کارآفرینی در مدرسه و اجازه مبادلات اقتصادی دانش‌آموزان و ایجاد غرفه فروش تولیدات، دعوت از فعالین اقتصادی در مدارس می‌تواند طرح یا پیشنهادهایی در این زمینه باشد که دانش‌آموزان را به سوی وضعیت مطلوب تربیت اقتصادی پیش ببرد. اجرای برنامه آموزش اقتصادی برای گروه سنی ۸ تا ۱۲ سال (دوره ابتدایی) و بومی‌سازی تعریف تربیت اقتصادی برای کودکان جامعه که در حال حاضر آینده‌سازان جامعه هستند پیامدهای

مثبتی از قبیل امنیت اقتصادی فرد و خانواده، تقویت سیستم اقتصادی کشور، مدیریت اثر بخش منابع مالی خانواده و فرد، افزایش سطح رفاه فرد و جامعه عملیاتی کردن اهداف مالی، کاهش گسست های خانوادگی ناشی از مسائل اقتصادی و افزایش فعالیت های کارآفرینانه را در جامعه در پی خواهد داشت.

منابع

- پیغامی، عادل، تورانی، وحید (۱۳۹۵). نقش برنامه درسی اقتصاد در برنامه تعلیم و تربیت رسمی و عمومی دنیا، ارائه یک برنامه درسی مغفول. *فصلنامه ی نوآوری های آموزشی*. ۳۷(۹)، ۳۲-۳۶.
- پیغامی، عادل، طغیانی، مهدی، مرادی، امین (۱۳۹۵). *مقدمه ای بر سواد مالی؛ مالی شخصی و خانوادگی*. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- جوانشیر، عباس؛ بیانی، محمد حسین (۱۴۰۰). اصول تربیت اقتصادی و اشتغال زایی برای فرزندان با محوریت سبک زندگی اسلامی، دومین کنفرانس بین المللی دین، معنویت و کیفیت زندگی، تهران، ۱۴۰۰.
- دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۹۰). *مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت عمومی جمهوری اسلامی ایران*، مصوبه آذر ۱۳۹۰. تهران: وزارت آموزش و پرورش با همکاری شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- سیدی، بتول؛ احمدی، پروین (زمستان، ۱۳۹۸). تبیین عناصر برنامه درسی تربیت اقتصادی در دوره آموزش عمومی، سال چهاردهم، شماره ۵۵.
- شفیعی بهنمیری، سید فاطمه؛ ماهروزاده، طیبه؛ ستادی، طیبه (بهمن، ۹۸). بررسی تاثیر برنامه فلسفه برای کودکان بر افزایش مهارت های شناختی دانش آموزان با استفاده از مولفه های تربیت اقتصادی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. *فصلنامه نوآوری آموزشی*، سال هجدهم، شماره ۷۲، ۷۲-۵۳. بهمن، ۹۸.
- صدری فرد، افسانه، جلال آبادی، لیلا، کریمیان پور، فاطمه، زینی ستایش (۱۳۹۶). *تحلیل و ارزیابی سطوح توسعه یافتگی شهرستانهای استان خراسان شمالی با استفاده از مدل TOPSIS فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای*، (2) 7، 321-330.
- طغرای، محمد تقی؛ میرواحدی، سید سعید؛ هاشمی، سمیه (۱۳۹۸). طراحی الگوی آموزش کارآفرینانه در مدارس. *فصلنامه نوآوری آموزشی*. ۷۱(۲۲)، ۹۴-۸۷. زمستان، ۱۳۹۸.
- قندهاری، آزاده؛ مهر محمدی، محمود؛ طلایی، ابراهیم؛ فرجی یزدی (۱۳۹۸). بررسی تطبیقی تلفیقی تربیت اقتصادی در برنامه درسی دوره ابتدایی در کشورهای اسکاتلند، چین و استرالیا و ارائه دلالتهایی برای تربیت اقتصادی. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۳۵(۱۳۹)، ۷۸-۵۹. پاییز، ۹۸.
- لطفی، محسن؛ نظر علیان، زهرا (تیر، ۱۴۰۰). *بررسی تاثیر وضعیت فرهنگی اقتصادی خانواده در کسب مهارت های اجتماعی دانش دوره ابتدایی در دوران همه گیری کرونا*. هشتمین کنفرانس بین المللی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی، تهران.
- موسوی نسب، سید محمد رضا (مهر، ۱۳۹۹). *تربیت اقتصادی، در حوزه مصرف، اهداف و اصول و راهبردها*. نشریه معرفت، سال بیست و نهم، شماره ۲۷۴، ۹۴-۷۸. مهر، ۱۳۹۹.
- مهر محمدی، محمود، فرجی دیزجی، سجاد (۱۳۹۷). تبیین اهداف تربیت اقتصادی دوره ابتدایی در ایران مبتنی بر سنتز پژوهی. *فصلنامه مطالعات برنامه درسی*، سال سیزدهم، شماره ۴۸، صص ۶۲-۳۹. بهار، ۱۳۹۷.
- نصیری، یوسف؛ جعفری، سید ابراهیم (۱۳۸۹). *در آمدی بر مبانی تربیت اسلامی. مطالعات اسلامی در علوم انسانی*، (۱) ۱۱، ۱۱۸-۱۰۱.

نورائی، زهرا (۱۴۰۰). بررسی الگوی تعلیم و تربیت اقتصادی و تعریف جدید از انسان اقتصادی، مجموعه مقالات همایش علمی پژوهشی فتح الفتوح (۱) با موضوع تعلیم و تربیت تمدنی، شیراز. وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۹۰). مبانی نظری تحول بنیادیت در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران.

Akarowhe, K. (2018). Roles of Economics Education in Sustainable National Development. *Journal of Global Economics*: 6(3).

Akhan, N. E. (2015). Economic Literacy Levels of Social Studies Teacher Candidates. *World Journal of Education*.5(1),25-39. <https://doi.org/10.5430/wje.v5n1p25>

Amagir, A. Groot, W. Wilschut, A. (2017). A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. *Citizenship, Social and Economics Education*,17(1), 56-80.

Axelsson, K., Hägglund, S., Sandberg, A. (2015). Entrepreneurial Learning in Education Preschool as a Take-Off for the Entrepreneurial Self. *Journal of Education and Training*, 2(2), 40- 58, DOI:10.5296/jet.v2i2.7350

Bach, G. L., and P. Saunders. (2009). Economic education: Aspirations and achievements. *American Economic Review* 55 (June): 329–56. [Web of Science ®]

Becker ,W., Greene .,William & Sherwin., R. (1990). Research on High School Economic Education .the *Journal of Economic Education* ,21(3). <https://www.jstor.org/stable/2006535>

Beste, J. E. (2020). Integrating Christian Ethics with Ignatian Spirituality. *Studies in Christian Ethics*, 33(1), 61-67.

Bushati, D. (2010). Economics understanding of Albanian high school students: Factors related to achievement as measured by test scores on the test of economic literacy. Submitted to the Department of Curriculum and Teaching and the Faculty of the Graduate School of the University of Kansas in partial fulfillment of the requirements for the degree of doctor of philosophy.

Butcher, J. (2017). *The educational value of political economy*. Publications of the American Economic Association .6: 465-502.

Ejiogu, A. O & ,Nwajiuba, C. A. (201۲). The Need for Inclusion of Entrepreneurship Education in Nigerian School Curricula, *Thunderbird International Business Review*, 54(1), 7- 13.

Elonge ,M. (2013). *An Evaluation of Financial Literacy in Elementary Schools towards Financial Education Enhancement: A Case Study of Baltimore Public Schools*.*Literacy Information and Computer*. Education Journal (LICEJ), 4(4),1283-1291.

Hahn, David & TommasoMinola & Giulio Bosio& Lucio Cassia (2019). *The impact of entrepreneurship education on university students' entrepreneurial skills: a family embeddedness perspective* . Springer Science+Business Media, LLC, part of Springer Nature 2019 Small Bus Econ ,<https://doi.org/10.1007/s11187-019-00143-y>

Henning, M. B., & Lucey, T. A. (2017). Elementary Preservice Teachers' and Teacher Educators' Perceptions of Financial Literacy Education. *The Social Studies*. <https://doi.org/10.1080/00377996.2017.1343792>

Lusardi, A. (2019). *Financial literacy and the need for financial education: evidence and implications*. Lusardi Swiss Journal of Economics and Statistics. 155:1..<https://doi.org/10.1186/s41937-019-0027-5>

Mandell, L., and Hanson,K. (2009). "The impact of financial education in high school and college on financial literacy and subsequent financial decision making". Paper presented at the American Economic Association Meeting, San Diego, CA.

Mitra, J., & Matlay, H. (2004). Entrepreneurial and Vocational Education and Training: Lessons from Eastern and Central Europe. *Industry and Higher Education*, 18(1), 53- 61.

National Council on Economic Education. (2007). *Voluntary National Content Standards in Economics*. New York.

Opletalová. A (2019). *Introductory econometrics: A modern approach*, Fifth edition, South-Western, Cengage Learning, 584-587.

Otuya, R., Kibas, P., Otuya, J. (2013). A Proposed Approach for Teaching Entrepreneurship Education, *Journal of Education and Practice*, 4(8), 204- 210

Paço, A. D., Palinhas, M. J. (2011). Teaching Entrepreneurship to Children: a Case Study. *Journal of Vocational Education and Training*, 63(4), 593- 608.
<https://doi.org/10.1080/13636820.2011.609317>

Pfeiffer, S., Oberman-Peterka, S. & Jeger, M. (2008). Assessing Entrepreneurship Education Programs in Croatia Higher Education Area. *Erenet Profile*, 3 (3), 25- 35

Pristiani, R., Wahyono, H., Witjaksono, M., Nirbito, J. (2021). Study of Economic Literacy Level Among Primary School Students. *Elementary Education*, 20(1), 1408-1413, doi: 10.17051/ilkonline.2021.01.143

Raposo, M. , Do Paço, A. (2011). Entrepreneurship Education: Relationship Between Education and Entrepreneurial Activity. *Psicothema*, 23(3), 453- 457.

Rehman, T. (2020). Islamic Feminism: The Challenges and Choices of Reinterpreting Sexual Ethics in Islamic Tradition. *Society and Culture in South Asia*, 6(2), 214-237.

Salemi, M. K. (2005). Teaching Economic Literacy: Why, What and How. *International Review of Economics Education*. [https://doi.org/10.1016/S1477-3880\(15\)30132-8](https://doi.org/10.1016/S1477-3880(15)30132-8)

Santomero, A. (2003). *Knowledge is Power: Importance of conomic Education*, Westchester: Westchester University Press.

Siegfried, J. & Meszaros, B. (1998), "Voluntary Economics ContentStandards for America's Schools: Rationale and Development". *The Journal of Economic Education*,9(92),139-149

Yayar, R., & Karaca, Ö. (2017). Economic literacy levels of public officers in Turkey. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS)*,11(1),49-65.